

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΕΛΛΑΔΑ 1909-1913

Ενότητα 27 ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΗ (1909)

A. Η Ελλάδα στο τέλος 19^{ου} αι.:

- σοβαρά οικονομικά προβλήματα (πτώχευση 1893, επιβολή ΔΟΕ 1898)

B. Στις αρχές του 20^{ου} αι.:

- Διεθνής οικονομική ύφεση → δύσκολη η διάθεση ελληνικών αγροτικών προϊόντων στις ξένες αγορές & μείωση εμβασμάτων Ελλήνων μεταναστών
- Πολιτική ηγεσία αδυνατεί να διαχειριστεί αποτελεσματικά τις εθνικές διεκδικήσεις
- Ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897
- Πολιτική αστάθεια, σύντομη θητεία κυβερνήσεων, ανικανότητα να αντιμετωπίσουν προβλήματα
- Δυσανεμία ελληνικής κοινωνίας
- Μείωση του κύρους πολιτικών και μοναρχίας
- Ο βασιλιάς κατηγορείται για παρεμβάσεις στο στρατό και για ρήξη με τον Βενιζέλο
- Μάιος 1909: ιδρύεται ο **Στρατιωτικός Σύνδεσμος** ⇔
- μέλη του κατώτεροι αξιωματικοί, που δυσφορούσαν για την προώθηση ευνοούμενων της βασιλικής οικογένειας στο στράτευμα καθώς και για την κακή κατάσταση των ενόπλων δυνάμεων

Γ. Κίνημα στο Γουδί

- Η πολιτική ηγεσία επιχειρεί αρχικά να διαπραγματευτεί με τον Σύνδεσμο
- 12 Αυγ. 1909 απόπειρα να συλλάβει την ηγεσία του
- Σύνδεσμος αναθέτει αρχηγία στον **Νικόλαο Ζορμπά**
- **15 Αυγ. 1909 εκδήλωση κινήματος με κέντρο το στρατόπεδο στο Γουδί**
- Η κυβέρνηση αδύναμη αποδέχεται τους όρους του κινήματος
- Κινηματίες επιστρέφουν στις θέσεις τους διατηρώντας την οργάνωσή τους

Τα αιτήματα του Συνδέσμου:

- Αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων
- Δηλαδή: απομάκρυνση από το στράτευμα των πριγκίπων (διάδοχου Κων/νου)
- Κατάργηση της ευνοιοκρατίας και ανεμπόδιστη βαθμολογική εξέλιξη όλων των αξιωματικών
- Και άλλα γενικότερα (αν και θολά) αιτήματα περί μεταρρυθμίσεων στη διοίκηση κράτους, την οικονομία, τη δικαιοσύνη και την εκπαίδευση

Κοινωνικός αντίκτυπος των αιτημάτων

- Παρά τη γενική διατύπωσή τους, τα κοινωνικά & πολιτικά αιτήματα υιοθετήθηκαν από την ελληνική κοινωνία
- Κίνημα 1909 προκάλεσε έκρηξη γενικότερων λαϊκών αιτημάτων κατά της «συναλλαγής» και υπέρ της «**Ανόρθωσης**» του κράτους
- **14 Σεπτεμβρίου 1909:** εντυπωσιακό **συλλαλητήριο** στην Αθήνα
- Υποστήριξη διαφόρων επαγγελματικών οργανώσεων

Η εμφάνιση του Ελ. Βενιζέλου

- Ο Σύνδεσμος προσπάθησε να υλοποιήσει τις επιδιώξεις του μέσω της κυβέρνησης Μαυρομιχάλη, που διορίστηκε αμέσως μετά το κίνημα από τον βασιλιά Γεώργιο
- Όμως αμοιβαία καχυποψία δεν έφερε αποτέλεσμα
- Σύνδεσμος προσκαλεί τον Ελευθέριο Βενιζέλο από την Κρήτη στην Αθήνα

1. Η προκήρυξη του Στρατιωτικού Συνδέσμου (αποσπάσματα)

[...] Η Πατρίς μας ευρίσκεται υπό δυσχερεστάτας περιστάσεις, το δε επίσημον Κράτος, υβρισθέν και ταπεινωθέν, αδυνατεί να κινηθή προς άμυναν των δικαίων του. [...]

Ο Σύνδεσμος των αξιωματικών του Εθνικού Στρατού της Ήρας και του Ναυτικού [...] προβαίνει εις την υποβολήν ιεράς παρακλήσεως προς τον Βασιλέα [...] και προς την Κυβέρνησίν του, όπως ολοψύχως επιδοθώσιν εις την άμεσον και ταχείαν ανόρθωσιν των κακώς εν γένει εχόντων, ιδία δε των του Στρατού και Ναυτικού.

Ο στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν επιδιώκει την κατάργησιν της Δυναστείας ή την αντικατάστασιν του Βασιλέως, ούτινος το πρόσωπον είναι ιερόν διά τους αποτελούντας αυτόν, ουδ' επιθυμεί να εγκαθιδρύση την απολυταρχίαν, ή την στρατοκρατίαν, ή να θίξη καθ' οιονδήποτε τρόπον το Συνταγματικόν Πολίτευμα [...].

Επειδή όμως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες, αναλαμβάνοντες ενεργόν και διοικητικόν υπηρεσίαν [...] περιπίπτουσι κατ' ανάγκην εις προσωπικάς προστριβάς [...] και επειδή αφ' ετέρου [...] διοικούσι τελείως ανευθύνως [...] διά τούτο ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος πέποιθεν ότι πρέπει, χάριν αυτού του συμφέροντος της Δυναστείας, όπως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες απόσχωνται της ενεργού και διοικητικής εν τω στρατώ και τω ναυτικώ υπηρεσίας [...].

N. Ζορμπάς, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1925, σ. 15-18.

2. Απόψεις ιστορικών για τον χαρακτήρα του κινήματος του 1909

α. Η άποψη του ιστορικού Γιάννη Κορδάτου

Το κίνημα του Γουδιού είναι ένας νέος σταθμός για την ελληνική κεφαλαιοκρατία. Η «επανάσταση» αυτή στα βαθύτερα ελατήριά της είναι ένα αστικό κίνημα. Η ελληνική κεφαλαιοκρατία δίνει μια μάχη οριστική με τα τζάκια και αυτή τη φορά τα βγάζει πέρα. Απ' εδώ κ' εμπρός παίρνει αυτή την κυβερνητική μηχανή στα χέρια της.

Γ. Κορδάτος, *Εισαγωγή εις την ιστορία της ελληνικής κεφαλαιοκρατίας*, (1930), Επικαιρότητα, Αθήνα 1977, σ. 63.

β. Η άποψη του σύγχρονου ιστορικού Γ.Β. Δερτιλή

[...] μια πλευρά της ελληνικής ιστοριογραφίας προσπάθησε ν' ανακαλύψει πάση θυσία μιαν αστική επανάσταση μέσα στην ελληνική ιστορία. Φαίνεται, όμως, ότι δεν έγινε ποτέ τέτοια επανάσταση στην Ελλάδα, γιατί δεν χρειάστηκε ποτέ να γίνει: οι αστικοί θεσμοί καθιερώθηκαν ήδη από τα Συντάγματα της δεκαετίας του 1820, θεσπίστηκαν ξανά στο Σύνταγμα του 1844 και παγιώθηκαν οριστικά με το Σύνταγμα του 1864. [...] Στην περίπτωση του 1909, η παρερμηνεία δικαιολογείται από τις συνέπειες της εξέγερσης: ονομάστηκε «αστική» επειδή επιτάχυνε τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας και την εδραίωση του αστικού καθεστώτος [...].

Γ.Β. Δερτιλής, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση, 1880-1909*, δ' έκδοση, Εξάντας Αθήνα 1985, σ. 217.

Πρόσθετες Ερωτήσεις

1. Να βρείτε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι λανθασμένες και να τις μετατρέψετε σε σωστές:

- A. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ιδρύθηκε τον Μάιο του 1905.
- B. Η πολιτική ηγεσία προσπάθησε στις 12 Αυγούστου 1909 να συλλάβει την ηγεσία του Συνδέσμου.
- Γ. Ο Σύνδεσμος ζητούσε την απομάκρυνση των πριγκίπων από το στράτευμα.
- Δ. Οι μη στρατιωτικοί στόχοι του κινήματος ήταν συγκεκριμένοι και σαφείς.
- E. Αρχικά ο σύνδεσμος δοκίμασε να υλοποιήσει τις επιδιώξεις του μέσω της κυβέρνησης Θεοτόκη.

2. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της στήλης A με αυτά της στήλης B.

A	B
1. Πτώχευση	α. 14 Σεπτεμβρίου 1909
2. Ελληνοτουρκικός πόλεμος	β. 1893
3. Επιβολή ΔΟΕ (Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου)	γ. 1897
4. Επανάσταση του Θέρισου	δ. 1898
5. Πραξικόπημα στο Γουδή	ε. 15 Αυγούστου 1909
6. Συλλαλητήριο συμπαρατάσεως	στ. 1905

Ενότητα 28 ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1910-1912

A. Εκλογές 1910

6. Βενιζέλος αρνείται πρόσκληση Συνδέσμου να αναλάβει πρωθυπουργός
7. Διαφωνεί με κατάργηση μοναρχίας
8. Συμφωνία μεταξύ Συνδέσμου, βασιλιά, κομμάτων & Βενιζέλου να γίνουν εκλογές για ανάδειξη αναθεωρητικής* Βουλής
9. **Εκλογές Αυγ. & Νοέμ. 1910**
10. Πλειοψηφία *Κόμματος Φιλελευθέρων*: νέο κόμμα Βενιζέλου με νέους πολιτικούς

B. Αναθεώρηση Συντάγματος 1911

Προέβλεπε:

- Αποτελεσματικότερη προστασία ατομικών ελευθεριών
 - Αφαίρεση μεγάλων εκτάσεων γης από ιδιοκτήτες και διανομή σε ακτήμονες
 - Μονιμότητα δημοσίων υπαλλήλων
 - Απαγόρευση στρατιωτικών και δημοσίων υπαλλήλων να εκλέγονται βουλευτές
 - Υποχρεωτική δωρεάν εκπαίδευση
- ❖ Καταλυτικός ο ρόλος *Κοινωνιολόγων της* Βουλής με επικεφαλής τον Αλέξανδρο **Παπαναστασίου**

Αναδιοργάνωση ενόπλων δυνάμεων

- Ισχυρή επιρροή στο στράτευμα
- Αξιοποίηση όλων των αξιωματικών
- Επαναφορά στην ηγεσία του διαδόχου Κων/νου → αντιδράσεις!

Απώτερος σκοπός Βενιζέλου:

- Οι πρωτοβουλίες του Βενιζέλου
- ❖ συμβιβαστική στάση με μοναρχία,
- ❖ μέτρα υπέρ των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων,
- ❖ στρατιωτική ανασυγκρότηση χώρας
- συνδέονται με την εκτίμησή του ότι η Ελλάδα σύντομα θα έπρεπε να πάρει μέρος σε πόλεμο για να επιτύχει εθνικούς της στόχους

Γ. Εκλογές 1912

- Μάρτιος 1912: Εκλογές και θρίαμβος του Κόμματος των Φιλελευθέρων
- Η ριζικότερη ανανέωση της πολιτικής με την εκλογή πολλών νέων βουλευτών
- Μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας πίστευε ότι ο Βενιζέλος ήταν ο ηγέτης που μπορούσε να λύσει τα μεγάλα κοινωνικά και εθνικά ζητήματα

Πρόσθετες Ερωτήσεις

1. Να βρείτε ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι λανθασμένες και να τις μετατρέψετε σε σωστές:

- A. Ο Βενιζέλος συμφώνησε με αυτούς που ζητούσαν την κατάλυση της μοναρχίας.
- B. Αποτέλεσμα των εργασιών της Συντακτικής Βουλής ήταν το Σύνταγμα του 1910.
- Γ. Ο Βενιζέλος δεν επιδίωξε την αξιοποίηση όλων των αξιωματικών.
- Δ. το Σύνταγμα του 1911 θέσπιζε τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων.
- E. Οι εκλογές του Μαρτίου 1912 εξελίχθηκαν σε θρίαμβο του κόμματος των Φιλελευθέρων.